

**ILGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS
(SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMOS
METINĖ ATASKAITA**

Gauta Lietuvos mokslo taryboje

Ataskaitos registracijos Nr.

1. DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Programos pavadinimas	VEIKSMINGŲ BAUDIMO IR KITŲ VALSTYBĖS REAGAVIMO Į NUSIKALSTAMAS VEIKAS FORMŲ IR PRIEMONIŲ TYRIMAI
Mokslo ir studijų institucija (programos vykdytoja)	<i>Lietuvos teisės institutas</i> <i>Ankštoji g. 1A, Vilnius</i> <i>Tel. (+370 5) 2497591; el. p. info@teise.org</i> <i>Kodas 111952785</i>
Programos trukmė	5 metai (2019–2023 m.)
Laikotarpis, už kurį teikiama ataskaita	2019 metai
Programai skirti norminiai etatai	9,25 norminio etato

2. PROGRAMOS VYKDYTOJAI

Eil. Nr.	Mokslo laipsnis	Vardas, pavardė	Pareigos
Programos vadovas			
1.	Mokslų daktaras	Simonas Nikartas	Vyresn. mokslo darbuotojas
Kiti programos vykdytojai			
2.	Mokslų daktaras	Tomas Rudzakis	Vyresn. mokslo darbuotojas
3.	Mokslų daktaras	Rokas Uscila	Vyresn. mokslo darbuotojas
4.	Mokslų daktaras	Skirmantas Bikelis	Vyr. mokslo darbuotojas
5.	Mokslų daktarė	Agnė Limantė	Vyriausioji mokslo darbuotoja
6	Mokslų daktarė	Rūta Vaičiūnienė	Vyresn. mokslo darbuotoja
7.	Mokslų daktaras	Mindaugas Lankauskas	Mokslo darbuotojas
8.	Mokslų daktaras	Darius Pranka	Mokslo darbuotojas
9.	Magistras	Mindaugas Girdauskas	Tyrėjas
10.	Magistras	Liubovė Jarutienė	Jaunesn. mokslo darbuotoja
11.	Magistras	Laurynas Totoraitis	Jaunesn. mokslo darbuotojas

12.	Magistras	Sofia Khatsarnova	Jaunesn. mokslo darbuotojas
13.	Magistras	Justinas Paliauka	Jaunesn. mokslo darbuotojas

3. ATLIKTI DARBAI IR PROGRAMOS REZULTATAI

Ižanga

2019 metai – tai pirmieji programos „Veiksmingų baudimo ir kitų reagavimo į nusikalstamas veikas formų ir priemonių tyrimai“ (toliau – programa) vykdymo metai. Kaip nurodyta programoje, ja siekiama užtikrinti 2016–2018m. Lietuvos teisės instituto vykdytos programos „Subalansuotos baudžiamosios politikos ir efektyvios nusikaltimų prevencijos link: visuomenės saugumo stiprinimo galimybių žmogaus teisių apsaugos kontekste tyrimai“ (toliau – 2016-2018 m. programa) tęstinumą. Todėl buvo toliau įgyvendinama dalis tyrimų, pradėtų pastarosios 2016-2018 m. programos rėmuose. Taip pat buvo pradėti nauji tyrimai arba atlikti parengiamieji tyrimų darbai (pvz., metodologijos kūrimas, literatūros analizė ir pan.). Šiame pirmajame tyrimų etape taip pat buvo svarbu suburti (atnaujinti) komandą, jungiančią mokslinių tyrėjų (sudarantių norminį etatą), siekiant užtikrinti programos vykdymo sėkmę. Todėl daug dėmesio buvo skiriama kiekvieno programos vykdytojo užduočių ir jo veiklos planavimui bei kuo sėkmingesniai bendradarbiavimui ir savitarpio komunikavimui tarp programos vykdymo dalyvių.

Programos įgyvendinimo plane numatyti rodikliai buvo pasiekti, o kai kurie jų viršyti: publikuota viena monografija (30 a. l.), taip pat parengta viena monografija ir viena mokslo studija (planuota parengti 1), parengtas ir publikuotas skyrius knygoje prestižinėje leidykloje bei parengtas straipsnis, kuris teikiamas mokslo žurnalui, įtrauktam į prestižines tarptautines duomenų bazes (planuota parengti 1(2)), publikuoti 7 mokslo straipsniai recenzuojamuose periodiniuose ir vienkartinuose mokslo leidiniuose (planuota 5). Tyrimų rezultatai taip pat pristatyti 1 mokslinėje konferencijoje (planuota 1) ir 16 pranešimų konferencijose, seminaruose, paskaitose, apskrito stalo diskusijose (planuota 4), iš jų 7 pranešimai tarptautinėse mokslo konferencijose ir seminaruose. Dalyvauta kitoje MTEP veikloje (pateiktos 7 išvados valstybės institucijoms, dalyvauta 5 darbo grupėse, komisijose). Vykdyta tyrimų rezultatų sklaida žiniasklaidos priemonėse, Lietuvos teisės instituto internetinėje svetainėje, socialiniuose tinkluose.

Toliau pagal Programoje numatytus uždavinius ir tyrimų etapus išsamiau pristatysime ataskaitiniu programos vykdymo laikotarpiu vykdytus tyrimus.

Programos tikslas – ištirti baudimo ir kitas valstybės reagavimo į nusikalstamas veikas formas ir priemones veiksmingo jų įgyvendinimo ir subjektyviai patiriamo baudžiamojo teisingumo požiūriu bei sukurti moksliskai pagrįstas prielaidas valstybės reagavimo į teisės pažeidimus sistemos tobulinimui.

Pirmas programos uždavinys - ištirti subjektyviuosius baudimo ir kitų valstybės reagavimo į nusikalstamas veikas priemonių (toliau – BRP) veiksnius, remiantis baudžiamosios sistemos dalyvių patirtimis, bei pasiūlyti veiksmingas, subalansuotas teisinių priemonių taikymo strategijas, padėsiančias didinti BRP veiksmingumą ir visuomenės saugumą.

Pirmaisiais programos vykdymo metais buvo įgyvendinami pirmasis ir antrasis šio uždavinio etapai (kryptys) (5.1.1 ir 5.1.2 p.): buvo numatyti tyrimai, kuriuose analizuojami: (1) asmenų, taikančių BRP sprendimus sąlygojantys veiksniai, BRP tikslų suvokimas bei BRP taikymo patirtys ir iššūkiai; (2) asmenų, į kuriuos nukreiptos baudimo ar kitos reagavimo į nusikaltimą priemonės, patirtys.

Asmenų, taikančių BRP sprendimus sąlygojančių veiksnių, BRP, tikslų suvokimo bei BRP taikymo patirčių ir iššūkių tyrimai (5.1.1 p.)

Šio etapo metu buvo atliekami probacijos pareigūnų veiklos tyrimai (pradėti 2016-2018 metų programos rėmuose), kuriuose daugiausia dėmesio buvo skiriama subjektyvioms probacijos pareigūnų, sprendimų dėl

nuteistųjų priežiūros tendencijoms ir veiksniams, subjektyviam probacijos tikslų suvokimui, taip pat probacijos pareigūnų išgyvenamiems vaidmenų konfliktams analizuoti.

Probacijos pareigūnų probacijos tikslų ir uždavinių subjektyviojo vertinimo tyrimu (S. Nikartas) analizuojama, kaip probacijos pareigūnai vertina savo individualaus darbo indėlį siekiant probacijos tikslų ir uždavinių. Šio tyrimo rezultatai leido daryti prielaidą, kad probacijos veiksmingumas priklauso ir nuo pareigūnų indėlio bei prioritetinių tikslų suvokimo. Todėl politiniu ir valdymo lygmeniu formuojant probacijos tarnybos tikslus ir uždavinius svarbu atsižvelgti į tai kaip tikslus subjektyviai prioretizuoja juos konkrečiai įgyvendinantys pareigūnai. Pavyzdžiui, tyrimas atskleidė, kad didžiausią indėlį respondentai įvertino tų tikslų ir uždavinių, kurie tiesiogiai susiję su probacijos pareigūnų funkcijomis, atžvilgiu. Tai leidžia daryti prielaidą, kad probacijos tarnybai keliami tikslai turi būti susiję su jos tiesioginėmis funkcijomis ir turimais resursais. Šios analizės pagrindas buvo empirinis tyrimas (probacijos pareigūnų anketinė apklausa), kuris buvo atliktas 2016-2018 m. programos rėmuose. Tyrimo rezultatai publikuoti mokslo straipsnyje (*Nikartas S. Probacijos pareigūno individualus indėlis siekiant probacijos tikslų: empirinio tyrimo rezultatai. Teisės problemos, 2019 Nr. 1*).

Probacijos pareigūnų sprendimų ir jų veiksnių tyrimu (S. Nikartas, R. Vaičiūnienė) analizuojami atliktų empirinių tyrimų (anketinės apklausos ir kokybinių pusiau struktūruotų interviu) duomenys, atskleidžiantys probacijos pareigūnų sprendimų tendencijas, sprendimų priėmimo kultūrinį, organizacinį kontekstą bei veiksnius. Tyrimo rezultatų pagrindu yra parengtas straipsnis, anglų kalba, kurį planuojama (po kalbos redagavimo) įteikti tarptautiniam specializuotam probacijos mokslo žurnalui „Probation Journal“ (autorai S. Nikartas ir R. Vaičiūnienė). Tyrimo rezultatai taip pat buvo pristatyti Europos Kriminologų draugijos Bendruomenės bausmių ir priemonių darbo grupės tarptautinėje mokslinėje konferencijoje Kembridžo universitete (Jungtinė Karalystė, 2019-03-22).

Probacijos pareigūnų vaidmenų konflikto tyrimu (S. Nikartas, J. Paliuka), remiantis kokybinių interviu duomenimis, analizuojami pareigūnų vaidmenų prieštaravimai, kurie susiję su jų vykdomų funkcijų specifika, - probacijos pareigūnai vykdo tiek kontrolės funkcijas, tiek resocializacijos ir socialinio darbo funkcijas. Tyrime daroma prielaida, kad tokių vienas kitai prieštaraujančių funkcijų vykdymas sukelia vidinį darbuotojo vertybių konfliktą. Tyrimo pagrindu yra rengiamas straipsnis, planuojama pateikti tarptautiniam užsienio žurnalui, įtrauktam į prestižinės tarptautinės duomenų bazes.

Asmenų, į kuriuos nukreiptos baudimo ar kitos reagavimo į nusikaltimą priemonės, patirčių tyrimai (5.1.2 p.)

Lietuvių emigrantų Jungtinėje karalystėje bausmės patirčių empirinis tyrimas (S. Nikartas) buvo atliktas Jungtinėje Karalystėje mokslinės stažuotės Kembridžo universitete metu. Atlikti interviu su Lietuvos Respublikos piliečiais emigrantais, kurie turi bausmės atlikimo Jungtinėje karalystėje patirties. Tyrimu siekta atskleisti jų patirtis apie bausmės atlikimo sąlygas, problemas, kylančias dėl užsieniečio statuso, kalbos barjero, kultūrinių skirtumų ir pan., bei resocializacijos ir integracijos galimybes. Šio empirinio tyrimo pagrindu rengiamas mokslo straipsnis, kurį planuojama publikuoti mokslo žurnale, įtrauktame į prestižines tarptautines duomenų bazes.

2 programos uždavinys – „ištirti aktualių baudžiamosios politikos kryptių tendencijas ir identifikuoti valstybės reagavimo į atskiras nusikaltimų rūšių problemas bei pasiūlyti veiksmingas problemų sprendimo strategijas.“

Narkotikų kontrolės tyrimai (5.2.1 p.)

Šios krypties tyrimai daugiausia koncentruojasi į šiuos du aspektus: (1) narkotikų kontrolės politikos ir teisinio reguliavimo tyrimus ir (2) baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas, susijusiomis su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis taikymo aspektų tyrimus.

Tyrimu „Narkotikų kiekiai ir jų teisinis reguliavimas“ (M. Lankauskas) analizuojamas esamas tarptautinis ir nacionalinis (apimant ir užsienio valstybes) teisinis reguliavimas ir teismų praktika dėl narkotinių bei psichotropinių medžiagų kiekių bei vertinama jo įtaka nusikalstamų veikų kvalifikavimui. Tyrimo rezultatų pagrindu bus suformuluotos rekomendacijos įstatymų leidėjui. Tyrimo rezultatų pagrindu rengiama monografija. Taip pat tęsiami narkotikų kontrolės politikos ir priemonių bei narkotikų baimės žiniasklaidoje tyrimai. Šių tyrimų rezultatai pristatyti pranešimuose mokslinėse konferencijose (žr. pranešimų sąrašą žemiau).

Baudžiamosios atsakomybės už disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis taikymo problemų tyrimu (D. Pranka) siekiama identifikuoti ir išanalizuoti esamo teisinio reguliavimo ir baudžiamojo įstatymo, susijusio su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, taikymo praktines problemas bei pateikti siūlymus dėl konkrečių teisės normų tobulinimo. Analizuojamos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, dalyko ir jo kiekio nustatymo problemos teismų praktikoje – kaip pavyzdys tyrime buvo analizuojamas narkotinių medžiagų pėdsakų teisinis įvertinimas. Tyrime daug dėmesio skiriama bausmių skyrimo už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą teismų praktikos analizei. Taip pat analizuojama baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis užsienio valstybėse. Tyrimo rezultatai publikuoti moksliniame straipsnyje (Pranka D. Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis praktinės problemos ir teisinio reguliavimo trūkumai. Teisės problemos, 2019, Nr. 2 (98)).

Savanaudiškų, įskaitant ūkinius finansinius, taip pat organizuotus, nusikaltimų kontrolės priemonių efektyvumo tyrimai (5.2.2 p.)

Šiame etape (kryptyje) pirmaisiais programos vykdymo metais buvo atliekami civilinio turto konfiskavimo ir vartotojų apsaugos nuo savanaudiškų nusikaltimų tyrimai.

Tyrimu „Įstatymo taikymo dilema ir civilinio turto konfiskavimo atvejais“ (S. Bikelis) buvo analizuojami fundamentalūs įstatymo taikymo laiko atžvilgiu klausimai ir konkretus civilinio turto konfiskavimo instituto taikymo atgal aspektas. Tyrimo autoriai analizuoja, kaip vertybiškai grindžiamas draudimas taikyti įstatymą atgal, ar pagrįsta formuluoti universalią įstatymo taikymo taisyklę tiek baudžiamiesiems, tiek reguliaciniams santykiams, kiek tokios taisyklės turėtų būti kategoriškos ir kokios išimtys iš jų leistinos. Konkretiu civilinio turto konfiskavimo atveju autoriai prieina prie išvados, kad šio teisinio instrumento taikymas atgal (turtui, įgytam po 2010 m. gruodžio 11 d., kai nepaaiškintos kilmės turto turi ar jį kontroliuoja su sunkiais, korupciniais ar organizuotais nusikaltimais susiję asmenys) tenkintų proporcingumo ir numatomumo reikalavimus. Šio tyrimo rezultatai buvo svarbūs rengiant Lietuvos Respublikos Civilinio konfiskavimo įstatymą, kuris numato civilinio konfiskavimo galiojimo atgal normą. Tyrimo rezultatai publikuoti mokslo straipsnyje (Bikelis S. Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Teisės problemos, 2019, Nr. 1 (97))

Tyrimu „Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų“ (dr. S. Bikelis) analizuojama, kiek pagrįstos nusikaltimo padarymo priemonės sąvokos aiškinimas, neleidžiantis šio nusikaltimo požymio nustatyti nusikaltimuose, padarytuose dėl neatsargumo, ir atitinkamai priemonės konfiskuoti. Autoriai stengiasi įvardinti ir apmąstyti įvairius galimus argumentus sprendžiant šią dilemą – vertybinius (teisės principais paremtus), norminius-sisteminius, funkcionalius (grindžiamus konfiskavimo prevencine paskirtimi ir jo efektyvumu). Tyrimo rezultatai leido suformuluoti pagrindinę išvadą, kad vienareikšmis ir kategoriškas požiūris nebūtų pagrįstas – tiek vienareikšmis imperatyvas konfiskuoti nusikaltimo, padaryto dėl neatsargumo, padarymo priemonę visais atvejais, tiek aiškinimas, kad tokio nusikaltimo padarymo priemonė negali būti konfiskuojama. Tyrimo rezultatai buvo publikuoti mokslo straipsnyje (Bikelis S. Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Teisės problemos, 2019, Nr. 1 (97)).

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo pradėtas Lietuvos ir Ukrainos teisinio reguliavimo neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo srityje dinamikos lyginamasis tyrimas (S. Bikelis), kuriame analizuojama Lietuvos ir Ukrainos teisinio reguliavimas bei praktika taikant baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą praturtėjimą, identifikuojamos galimos konstitucinės ir praktines problemos ir taikymo tendencijos bei modeliuojamos civilinio turto

konfiskavimo perspektyvos tiek Lietuvoje, tiek Ukrainoje. Tyrimo rezultatų pagrindu yra rengiamas mokslo straipsnis, kurį planuojama publikuoti tarptautiniame mokslo žurnale užsienio kalba.

Civilinio konfiskavimo tyrimų rezultatai buvo pristatyti pranešimuose mokslinėse ir žiniasklaidos priemonėse (žr. sąrašus žemiau).

Šių tyrimų autorius dr. S. Bikelis 2019 metais intensyviai dalyvavo tobulinant Civilinio turto konfiskavimo įstatymo projektą (virš 20 susitikimų Seimo komitetų klausymuose ir komitetų posėdžiuose), kartu su teisėsaugos institucijų vadovybės atstovais, kitais ekspertais modeliuoti šio įstatymo veikimo principai, galimos konstitucinės ir praktinės problemos. Taip pat kaupta medžiaga tolimesniems šios srities tyrimams ir publikacijoms (įskaitant tarptautines).

Vartotojų apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis tyrimu (S. Khatsernova, S. Bikelis) siekiama susistemintomis mokslinėmis žiniomis prisidėti prie vartotojų teisinės apsaugos sistemos tobulinimo bei sudaryti teisinės prielaidas sąžiningai ir teisėtai rinkai bei jai ekonomikai vystytis užtikrinant vartotojų bei rinkos apsaugą nuo klastočių ir neteisėtai veikiančių (*per se* neteisėtą ekonominį pranašumą turinčių) rinkos dalyvių. Tyrimu buvo vertinamas dabartinis teisinis reguliavimas bei aukštesniųjų teismų formuojama praktika, taikant BK 202, 204 straipsnius bei buvo atskleisti valstybės įsipareigojimai kylantys iš Konstitucijos ir jos doktrinos apsaugoti vartotojų interesus, bei pateikti rekomendacijas dėl BK 202, 204 str. tobulinimo kryptių. Tyrimo rezultatų pagrindu rengiamas mokslo straipsnis, kurį planuojama publikuoti mokslo žurnale recenzuojamame leidinyje.

Bausmių vykdymo sistemos veiksmingumo tyrimai (5.2.3 p.)

Šioje tyrimo kryptyje buvo atlikti tyrimai, susiję su įkalinimo sąlygomis, resocializacijos ir bausmės vykdymo priemonėmis bei probacijos ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu politikos tendencijomis.

Įkalinimo sąlygų tyrimas

Vykdamas tęstinį 2016-2018 m. programos *tyrimą „Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos“* (R. Vaičiūnienė, L. Jarutienė, G. Sakalauskas) buvo parengta ir publikuota monografija, kurioje apžvelgiamos ir apibendrinamos kalinimo sąlygos, sudarančios prielaidas įkalintų asmenų socialinei integracijai. Jos empirinį pagrindą sudaro šios monografijos autorių atlikta Lietuvos įstaigose kalinčių asmenų apklausa. Monografijoje apžvelgiami ir analizuojami esminiai į integraciją orientuoto įkalinimo komponentai, tiriamas jų teisinis reglamentavimas, taikymo praktika, pateikiami anksčiau atliktų empirinių tyrimų rezultatai, remiamasi įvairiomis nacionalinėmis ir užsienio autorių publikacijomis bei atliktais tyrimais, siekiant išryškinti ir apibendrinti esmines gyvenimo įkalinimo įstaigose realybės problemas Lietuvoje. Monografijoje analizuoti empiriniai duomenys atskleidžia daugelyje laisvės atėmimo bausmės vykdymo sričių esantį atotrūkį tarp įstatyminių reikalavimų ir esamos realybės. Kalinių iškeltos problemos leidžia manyti, kad esamomis sąlygomis vykdomas asmenų kalinimas tik atsitiktinai gali bent kažkiek prisidėti prie asmens socialinės integracijos (resocializacijos), nes šis procesas nėra sistemiškas, individualizuotas, planingas ir nuoseklus, nėra tinkamos infrastruktūros, o nuolatinė konfrontacija su personalu ir nepasitikėjimas toliau skatina nusikalstamą elgesį.

Tyrimo rezultatai publikuoti monografijoje (*Sakalauskas G., Vaičiūnienė, Jarutienė L., Kalpokas V. Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2019 m. (30 a. l.)*) bei pristatyti mokslinėje konferencijoje (žr. sąrašą žemiau).

Resocializacijos priemonių tyrimai

Atliktas *smurtautojui taikomų elgesio korekcinių priemonių tyrimas* (R. Uscila), kuriuo buvo analizuota probacijos tarnyboje įgyvendinamos intervencinės smurtninio elgesio korekcinės programos taikymo praktika, pateiktas esamas situacijos vertinimas bei rekomendacijos dėl darbo su smurtautojais veiklos tobulinimo. Tyrime buvo analizuojami 2015 – 2018 metų Kalėjimo departamento surinkti statistiniai duomenys dėl smurtnių elgesį keičiančių programų taikymo, pateikiamas esamas situacijos vertinimas ir kriminologinės išvalgos. Atlikta analizė parodė, kad pasigendama nuoseklios Intervencinės smurtnių elgesį keičiančios programos smurtautojams stebėsenos, sisteminės analizės. Praktiškai apsiribojama negausiu statistinių duomenų įvertinimu, kiek ir kokia apimtimi programos taikomos, giluminio – sisteminio vertinimo pasigendama. Siekiant

užsitikrinti nagrinėjamos programos įgyvendinimo kokybę būtina: visos šalies mastu kartotinai įvertinti programos taikymo metodikos (praktinio vadovo, pagalbinių priemonių) pakankumą, atlikti tiek programos dalyvių, tiek vedėjų vertinimą. Tyrimo rezultatai pristatyti tarptautinėje mokslo konferencijoje (žr. sąrašą žemiau) bei publikuoti mokslo straipsnyje (Uscila R. Smurtautojui taikomų elgesio korekcinų priemonių analizė. Straipsnis mokslo straipsnių rinkinyje "Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika". MRU, 2019)

Tyrimu „Dinaminės apsaugos koncepcija laisvės atėmimo vietose“ (R. Uscila) siekiama identifikuoti dinaminės apsaugos teisinio reguliavimo trūkumus, taip pat praktines taikymo problemas, konceptualiai apibrėžti šį modelį ir pateikti pasiūlymus dėl efektyvesnio minėto instituto taikymo praktikoje. Tyrime analizuojama Lietuvos ir užsienio šalių dinaminės apsaugos taikymo praktika, bei atliktas empirinis tyrimas, kuriuo siekiama atskleisti teisinio reguliavimo ir organizacines dinaminės apsaugos taikymo problemas. Tyrimo rezultatų pagrindu suformuluoti siūlymai bausmių vykdymo politiką formuojančioms ir įgyvendinančioms institucijoms dėl dinaminės apsaugos diegimo ir plėtojimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje. Tyrimo rezultatų pagrindu parengta mokslo studija, kuri ruošiamą publikavimui.

Probacijos ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu politikos veiksmingumo tyrimai

Buvo atliktas tęstinis tyrimas, kuriame nagrinėjamas *probacijos ir kitų bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu alternatyvumo laisvės atėmimo bausmei aspektai*. Vienas šių bausmių tikslų (baudžiamosios politikos kontekstu), kuris taip pat vertintinas kaip bausmių politikos veiksmingumo indikatorius, yra mažinti laisvės atėmimo bausmės taikymą, dažniau taikant probaciją ar kitas, su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Tyrime keliamas klausimas, ar šios bausmės yra reali laisvės atėmimo bausmės alternatyva, ir, ar šių bausmių dažnesnis taikymas realiai mažina asmenų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę skaičių. Tyrimu prieita išvados, kad, tiek Lietuvoje, tiek daugumoje Europos valstybių, probacija ir kitos bausmės, nesusijusios su laisvės atėmimu, labiau papildė laisvės atėmimo bausmę ir tokiu būdu išplečia baudžiamąją kontrolę visuomenėje, o ne mažina laisvės atėmimo bausmių taikymą. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad tiek Lietuvos, tiek daugelio užsienio valstybių probacijos ir kitų, bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu sistemos nėra veiksmingos įkalinimo mažinimo tikslo kontekstu. Todėl svarbu tobulinti bausmių sistemas, numatant priemones, kurios būtų reali alternatyva laisvės atėmimui. Tyrimo rezultatai paskelbti skyriuje knygoje, išleistoje prestižinėje leidykloje (*Nikartas S. Community Sanctions: a real alternative to imprisonment or expansion of punishment? The case of Lithuania.*)

Kitų BRP priemonių veiksmingumo tyrimai

Įgyvendinant programą rėmuose bei tęsiant 2016-2018 programos tyrimus taip pat buvo tiriami kiti svarbūs BRP veiksmingumo aspektai.

Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese tyrimu (T. Rudzki) taikant dokumentų analizės metodą, buvo nagrinėtos žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese 2015 m. paplitimo tendencijos. Apibendrinančios išvados suformuluotos išnagrinėjus patogiosios atrankos būdu atrinktas 325 baudžiamąsias bylas, kurias pirmąja instancija nagrinėjo Vilniaus apygardos teismas ir kuriose nuosprendžiai įsiteisėjo 2015 metais. Analizės duomenys atskleidė, jog 2015 m. pasireiškė nepagrįstai didelė neatitiktis tarp sankcionuotų kriminalinės žvalgybos veiksmų (priemonių, metodų) skaičiaus ir jų pagrindu gautų duomenų atspindėjimo baudžiamosiose bylose. Tyrimo rezultatai publikuoti mokslo straipsnyje (*Panomariovas A., Rudzki T. Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos. Teisės problemos. 2019. Nr. 2 (89).*)

Procedūrinio teisingumo aspektų tiriant nusikalstamas veikas teisme tyrimu, remiantis tarptautinių dokumentų, nacionalinių teisės aktų bei Europos žmogaus teisių teismo ir nacionalinių teismų praktikos analize, siekta atskleisti procedūrinio teisingumo standartus, kurių svarbu laikytis tais atvejais, kai keičiamas kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimas. Buvo analizuojami atvejai, kada proceso dalyviai turėtų būti iš anksto išpėjami apie tai, kad nuosprendžiu kaltinamasis gali būti pripažintas kaltu pagal kitą baudžiamąjį įstatymą, ir sudaromos papildomos galimybės pasirengti gynybai, pateikti naujus įrodymus bei argumentus, o tokių procedūrinių standartų nesilaikymas pripažintinas esminiu baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu, dėl kurio teismo

nuosprendis ir tuo pačiu inkriminuojamos nusikalstamos veikos tyrimo teisme rezultatai turi būti nepripažįstami teisėtais, teisminis įrodymų tyrimas turi būti atliekamas iš naujo. Tyrimo rezultatų pagrindu buvo pateikti siūlymai dėl procedūrinių standartų įtvirtinimo teisės aktuose ir aiškinimo teismų praktikoje. Tyrimo rezultatai pristatyti pranešimu tarptautinėje mokslinėje konferencijoje (žr. sąrašą žemiau) bei publikuoti mokslo straipsnyje (*Girdauskas M. Procedūrinio teisingumo aspektai tiriant nusikalstamas veikas teisme. Straipsnis mokslo straipsnių rinkinyje „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“*, MRU, 2019. p. 343-361).

Teisinės pagalbos baudžiamajame procese kokybės ir veiksmingumo standartų tyrimu (S. Nikartas, A. Limantė, L. Totoraitis), remiantis tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų, Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijos, gerosios valstybių praktikos, bei atliktų empirinių tyrimų (interviu su ekspertais, teisinės pagalbos gavėjais) analize, siekiama atskleisti teisinės pagalbos kokybės baudžiamajame procese kokybės standartus bei pateikti rekomendacijas dėl teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo. Teisinė pagalba baudžiamajame procese – tai pozityvioji reagavimo į nusikalstamas veikas priemonė, - ja pirmiausia siekiama užtikrinti veiksmingą pažeidžiamų asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, gynybą ir teisingą procesą. Tyrime daugiausia dėmesio skirta šiems aspektams: tarptautinių teisinės pagalbos ir Europos Žmogaus teisių teismo standartų analizei ir aiškinimui, gerosios praktikos teisinės pagalbos kokybės standartų baudžiamajame procese atskleidimui bei teisinės pagalbos kokybės vertinimo prielaidoms ir kriterijams identifikuoti. Tyrimo rezultatu pagrindu pateikti siūlymai ir rekomendacijos valstybėms ES narėms, dėl teisinės pagalbos kokybės baudžiamajame procese tobulinimo ir veiksmingumo didinimo. Tyrimo rezultatai pristatyti mokslinėse konferencijose ir seminaruose (žr. sąrašą žemiau), taip pat parengta monografija, kuri ruošama leidybai.

4. PUBLIKUOTI MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATAI

Tarptautinės publikacijos leidiniuose, įtrauktuose į tarptautiniu mastu pripažintas duomenų bazes (SCOPUS, IF) arba skyriai knygose, išleistose prestižinėse leidyklose

1. Nikartas S. Community Sanctions: a real alternative to imprisonment or expansion of punishment? The case of Lithuania.[moksl.red. Emil W.Plywaczewski, Diana Dajuowicz-Piesiecka, Emilija Jurgielewicz-Delegacz] Wolters Kluwer, 2020. ISBN p.501-514.

Monografijos ir mokslo studijos

1. Sakalauskas G., Vaičiūnienė, Jarutienė L., Kalpokas V. Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2019 m. (30 a. l.).

Mokslo straipsniai periodiniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose, įtraukti į tarptautines duomenų bazes

1. Bikelis S. Nusikaltimo padarymo priemonių konfiksavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. Teisės problemos, 2019, Nr. 1 (97). ISSN 1392-1592 (online).
2. Bikelis S., Nauburaitis D. Įstatymo taikymo atgal dilema ir civilinio turto konfiskavimo atvejis. Teisės problemos, 2019, Nr. 2 (98). ISSN 2351-6364 (online).
3. Nikartas S. Probacijos pareigūno individualus indėlis siekiant probacijos tikslų: empirinio tyrimo rezultatai. Teisės problemos, 2019 Nr. 1 (97). ISSN 1392-1592 (online).
4. Pranka D. Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis praktinės problemos ir teisinio reguliavimo trūkumai“ Teisės problemos, 2019. Nr. 2 (98), ISSN 2351-6364 (online). P.27-57.
5. Rudzakis T., Panomariovas A. Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos. Teisės problemos, 2019. Nr. 2 (98). p. 97-107. ISSN 2351-6364 (online).

Mokslo straipsniai recenzuojamuose mokslo leidiniuose

1. Girdauskas M. Procedūrinio teisingumo aspektai tiriant nusikalstamas veikas teisme. Straipsnis recenzuojamame mokslo straipsnių rinkinyje „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“, MRU, 2019. p. 343-361 ISBN: 9789986555469
2. Uscila R. Smurtautojui taikomų elgesio korekcinų priemonių analizė. Straipsnis recenzuojamame mokslo straipsnių rinkinyje „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“. MRU, 2019 ISBN: 9789986555469

Publikacijos nerenzuojamuose mokslo sklaidos leidiniuose

1. Bikelis S. Dėl valstybės baudžiamosios politikos švelninimo. Teisės e-aktualijos. 2019. Nr. 2.
2. Bikelis S. Dėl neteisėto praturtėjimo prevencijos įstatymo ir Baudžiamojo kodekso 189(1) straipsnio pakeitimo projekto Nr. 18-12904. Teisės e-aktualijos. 2019. Nr. 2.
3. Nikartas S. Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-998(2). Teisės e-aktualijos. 2019. Nr. 2.
4. Lankauskas M. Nuomonė dėl dirbančiųjų nuteistųjų darbo skaičiavimo ir socialinio draudimo. Teisės e-aktualijos. 2019. Nr. 1.
5. Nikartas S., Bikelis S. Dėl įstatymų projektų Nr. 18-12583-12589 suderinimo. Teisės e-aktualijos. 2019. Nr. 1.

5. REZULTATŲ SKLAIDA

Mokslinės konferencijos, seminarai, apskrito stalo diskusijos

1. Mokslinė konferencija-knygos pristatymas „Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos“, 2019-12-12 . Vilniaus universitetas.

Pranešimai tarptautinėse mokslo konferencijose/seminaruose

1. S.Bikelis „Eight Years of Criminalization of Illicit Enrichment: The Lithuanian Experience“. Tarptautinėje mokslinėje XXXII Baltijos kriminologų konferencijoje "Social control over crime: what to do?" 2019 m. birželio 20-23 d. Sankt Peterburge (Rusija).
2. M. Lankauskas „Let's talk about drugs: changing attitude towards cannabis in Lithuanian mass-media“. Tarptautinėje mokslinėje XXXII Baltijos kriminologų konferencijoje "Social control over crime: what to do?" 2019 m. birželio 20-23 d.Sankt Peterburge (Rusija).
3. S. Nikartas „Probation officers decision making in the context of the strict and punitive environment: the case of Lithuania“. Tarptautinėje Europos kriminologų draugijos bendruomeninių bausmių ir priemonių darbo grupės mokslinėje konferencijoje. 2019 m. kovo 22 d. Kembridžas (Jungtinė Karalystė).
4. S.Nikartas „Tools and criteria for measuring legal aid quality“. Tarptautiniame seminare "Implementation of Quality Standards in Legal Aid System". 2020 m. lapkričio 27 d. Vilniuje, Teisingumo ministerijoje.
5. I. Michailovič, R. Vaičiūnienė „Towards the effective cooperation between police and other stakeholders: model for identification, support and prevention of domestic violence“. CEP-EuroPris expert group meeting on “Domestic violence in prison and probation” 2019 m. kovo 7-8 d., Vilnius, Lietuva.
6. R.Uscila „Intervencinė smurtinių elgesį keičianti programa, jos taikymas Lietuvoje: praktiniai ir teoriniai aspektai“ [„Intervention program for changing of violent behaviour, its application in Lithuania: practical and theoretical aspects“]. XV-ajame tarptautiniame kongrese „kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“ 2019 m. m. Rugėjo19-21 d. Kaune.

7. M.Girdauskas. „Procedūrinio teisingumo aspektai tiriant nusikalstamas veikas teisme. [Aspects of procedural justice of investigation of criminal offences in court.] XV-ajame tarptautiniame kongrese „kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“ 2019 m. m. Rugsėjo 19-21 d. Kaune.

Pranešimai nacionalinėse konferencijose, seminaruose, apskrito mokslo konferencijose, seminaruose

1. M. Lankauskas „Socialinių mokslų tyrimai apie kanapes: rekreacija ir kriminalizacija“. Skaitytas NTAKD organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Kanapės: sumeluota ir nesumeluota tiesa“. 2019 m. balandžio 1 d. Menų fabrike „Loftas“ (Vilnius).
2. M. Lankauskas „Narkotikų baimės Lietuvos žiniasklaidoje“. Lietuvos kriminologų asociacijos ir VU FSF organizuotoje konferencijoje „Nusikaltimų baimė: prigimtis, padariniai ir sprendimai“. 2019 m. balandžio 5 d. Vilniaus universitete (Vilnius).
3. M. Lankauskas „Narkotikų baimės eskalacija naujų psichoaktyvių medžiagų kontekste“ VU organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Narcomap“. 2019 m. balandžio 16 d., Vilniaus universitetas (Vilnius).
4. S. Bikelis „Civilinio turto konfiskavimo teisinio reguliavimo tikslingumo Lietuvoje klausimai“ Vilniaus universiteto Teisės fakulteto konferencijoje „Civilinis turto konfiskavimas Lietuvoje: žingsnis pirmyn ar atgal?“ 2019 m. spalio 1 d. Vilniaus universitete (Vilnius).
5. R.Vaičiūnienė „Socialinės rehabilitacijos įgyvendinimui palankios aplinkos kūrimo būtinosios sąlygos“ Mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Resocializacijos proceso tobulinimo galimybės laisvės atėmimo vietų įstaigose“. 2019 m. lapkričio 28 d. Kėdainiuose.
6. R.Vaičiūnienė „Kalinių socialinė integracija: teorija ir realybė“. Knygos pristatymo konferencijoje „Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos“. 2019 m. gruodžio 12 d. Vilniaus universitete (Vilnius).
7. R.Vaičiūnienė, Viešoji paskaita „Veiksmingo laisvės atėmimo bausmės vykdymo kryptys: įkalinimo įstaigų modernizavimas ir kalinių socialinė integracija“. 2019 m. gruodžio 19 d. Lietuvos teisės institute (Vilnius).
8. L. Jarutienė „Kalinių sveikatos ir psichologinės problemos“. Knygos pristatymo konferencijoje „Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos“. 2019 m. gruodžio 12 d. Vilniaus universitete (Vilnius).
9. R.Uscila. „Dinaminės priežiūros įgyvendinimo trukdžiai, ką galime pakeisti?“ Mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Resocializacijos proceso tobulinimo galimybės laisvės atėmimo vietų įstaigose“. 2019 m. lapkričio 28 d. Kėdainiuose.

Tyrimų rezultatų sklaida žiniasklaidoje

1. S.Nikartas. Interviu apie probaciją radijuje "Start FM", transliacija 2019-05-30 ir 2019-06-06
2. Skirmantas Bikelis: Ar narkotikų kontrabanda – nusikaltimas verslo tvarkai? 15min.lt <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/skirmantas-bikelis-ar-narkotiku-kontrabanda-nusikaltimas-verslo-tvarkai-500-1088864>
3. <http://www.teise.pro/index.php/2019/01/17/s-bikelis-ar-narkotiku-kontrabanda-nusikaltimas-verslo-tvarkai/>
4. Mindaugas Lankauskas Interviu portalui alfa.lt, publikuotas 2019 m. kovo 29 d.: <https://www.alfa.lt/straipsnis/50377909/jungtines-tautos-rekomenduoja-dekriminalizuoti-narkotiku-vartojima-kur-pasuks-lietuva>
5. Mindaugas Lankauskas: interviu, 2019 m. balandžio 4 d. publikuotas „Lietuvos žiniose“: <https://www.lzinios.lt/lietuva/kriminologas-uz-pasidalijima-kanapiu-suktine-ilgi-metai-kalejimo/285063>;
6. Mindaugas Lankauskas interviu, 2019 m. balandžio 7 d. publikuotas portale delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/labiausiai-paplites-narkotikas-lietuvoje-nors-ir-ne-mirtinas-bet-silpneja-atmintis-prasteja-rezultatai.d?id=80772339>.
7. Mindaugas Lankauskas Interviu, išspausdintas 2019 m. balandžio 19 d. portale alfa.lt: <https://www.alfa.lt/straipsnis/50386309/kiek-nekaltas-populiariausias-narkotikas>

lietuvoje?fbclid=IwAR1rsguR4E2YbZ6P8BNeN4zkay1wg2TISKkUBVEEr7qVh12Nq_6dF1QBN Os“

8. Proporcingumui išlaikyti – švelnesnės baudmės. 2019.05.13 , Lietuvos teisės instituto mokslininkas dr. Skirmantas Bikelis <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=66250>
9. S.Bikelis. Spaudos konferencija Seime Dėl Turto konfiskavimo įstatymo; video transliacija, publikacijos BNS, LRT, diena.lt // <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1122486/seimo-komitetasiulo-leisti-konfiskuoti-ir-pries-desimtmeti-neteisetai-igyta-turta>

Tyrimų rezultatų sklaida Lietuvos teisės instituto interneto svetainėje

1. Civilinis turto konfiskavimas – priemonė kovojant su neteisėtu praturtėjimu. 2019-11-11. <http://teise.org/lt/civilinis-turto-konfiskavimas-priemone-kovojant-su-neteisetu-praturtejimu/>
2. Mažiau laisvės atėmimo bausmių – Lietuvos baudžiamosios justicijos tikslas. <http://teise.org/lt/maziau-laisves-atemimo-bausmiu-lietuvos-baudziamosios-justicijos-tikslas/>
3. Proporcingumui išlaikyti – švelnesnės baudmės. 2019-05-13. <http://teise.org/lt/proporcingumui-islaikyti-svelnesnes-bausmes/>
4. Įkalinimo įstaigų atstovams apie resocializaciją. 2019.05.03. <http://teise.org/lt/ikalinimo-istaigu-atstovams-apie-resocializacija/>
5. Mokslininkai ir praktikai diskutavo apie civilinį turto konfiskavimą. 2019.03.25. <http://teise.org/lt/mokslininkai-ir-praktikai-diskusavo-apie-civilini-turto-konfiskavima/>
6. Civilinis turto konfiskavimas galėtų būti tinkamas atsakas korupciniam ir organizuotiems nusikaltimams. 2019.03.04 <http://teise.org/lt/civilinis-turto-konfiskavimas-galetu-buti-tinkamas-atsakas-korupciniam-ir-organizuotiems-nusikaltimams/>

Mokslinės išvados, pasiūlymai dėl teisės aktų projektų (MTEP darbai):

1. Dėl pasitarimo dėl prevencijos įstatymo poreikio metu priimtų sprendimų. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai, 2019-01-14.
2. Dėl valstybės baudžiamosios politikos švelninimo. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, 2019-02-25.
3. Dėl Turo civilinio konfiskavimo įstatymo projekto Nr. XIII-3214 ir Baudžiamojo kodekso 1891 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-3215. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, 2019-04-11.
4. Dėl įstatymų projektų Nr. XIII-3172-3177 (Baudžiamojo kodekso, Bausmių vykdymo kodekso Baudžiamojo proceso kodekso, Probacijos įstatymo, Suėmimo vykdymo įstatymo eilės straipsnių pakeitimo). Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, 2019-04-10.
5. Dėl procesinių prievartos priemonių reglamentavimo tobulinimo. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, 2019-11-14.
6. Dėl įstatymų projektų Nr. XIII-3250-3251 (Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso straipsnių pakeitimo). Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, 2019-12-24.

Dalyvavimas nacionalinėse darbo grupėse, komitetuose, komisijose

1. Lietuvos Respublikoje dėl nusikalstamų veikų, padarytų siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl rasės, tautybės, kalbos, kilmės, tikėjimo, seksualinės orientacijos ar dėl kitų neapykantos motyvų stebėsenos analizės ir vertinimo (M. Lankauskas). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. lapkričio 21 d. įsakymas Nr. 1V-813.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priežiūros komitetas (S. Bikelis, M. Girdauskas) Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2019 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. 1R-82 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priežiūros komiteto sudarymo“.
3. Vidaus reikalų ministerijos tarpžinybinė Nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos projektų ir bendruomenių iniciatyvų gerosios praktikos vertinimo komisija (R. Uscila). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2019 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. 1V-369.

4. Darbo grupė Įvertinti teisinės prielaidas civilinio konfiskavimo instituto inkorporavimui į nacionalinę teisę ir, prireikus, reikiamiems teisės aktų pakeitimų (naujų teisės aktų) projektams parengti (S. Bikelis). Vidaus reikalų ministro 2018 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. 1V-467.
5. Teisingumo ministerijos sudaryta darbo grupė Bausmių ir suėmimo vykdymo teisiniam reguliavimui tobulinti (R. Uscila). Teisingumo ministro 2018 m. rugpjūčio 24 d. įsakymas Nr. 1R-155.

6. PASTABOS APIE PROGRAMOS VYKDYMO EIGĄ

Įgyvendinant programą tenka susidurti su mokslo darbuotojų kaitos ir mažėjimo problema. Pagrindinės to priežastys: dėl nepakankamo finansavimo dažnai Institute praktinių įgūdžių ir darbo patirties įgiję darbuotojai renkasi geriau atlyginamą darbą valstybės tarnyboje arba privačiame sektoriuje. Taip pat dėl finansavimo stokos, didžioji dalis darbuotojų dirba tik dalį laiko. Taip pat neiškumą ir nerimą darbuotojams kelia planai reorganizuoti Lietuvos teisės institutą sujungiant su kitais socialinių tyrimų institutais. Darbuotojams nėra aišku, ar nepablogės jų darbo sąlygos. Visos šios aplinkybės apsunkina įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, egzistuoja rizika, kad programoje dirbantys mokslininkai, pradėję savo tyrimus gali išeiti iš darbo, todėl tyrimai gali būti nepabaigti.

Programą vykdančios institucijos
vadovas

(parašas)

(vardas, pavardė)
